

Хорум-Дагская средняя общеобразовательная школа

Рук-ль ШМО: Монгуш / Монгуш С.М

Монгуш /Монгуш Й.Р/

« 31» 08. 2023г

Утверждена

приказом директора школы

№ 1 от 31.08.2023г.

/Ооржак Р.Э/

на 2023-2024 учебный год

Учитель: Ондар А.К.

I. Тайылбыр бижик.

2-ги класстың тыва дыл программанын Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаны-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканың өөредилге, эртем болгаш аныяктар политиказының яамызының өөредилге-методиктиг чөвүлелиниң чөпшээрели-биле чырыкче парлаттынып үндүртүнгөн.

Өөредиглиг план Э.Д.Ондарның «Методиктиг сүмелериниң» дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларның шингээдип алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын тыва дыл программанының негелделеринге дүүштүр эге класс башкыларынга А.А.Алдын-оолдуң «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы»-биле хынаарын сүмелеп турар. Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң национал девискээр кезээ 2-ги класс өөреникчилериниң ниити сайзыралынче, оларның билииниң практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемнииниң, дес-дараалашкааның, көргүзүглүүнүң болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

2-ги класска И.Ч.Эргил-оолдуң, Л.Д.Аракчааның, В.Ш.Монгуштуң «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөредилге яамызы бадылап, парладып үндүргөн.

Тыва дыл программанының ниити характеристиказы.

Эге школага торээн дылды өоредиринин кол сорулгазы уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры, оларнын угаан ажылын сайзырадыры-биле, кижии бооп хевирлеттинери-биле тудуш харылзаалыг. Ол чул дээрге, өореникчилерни эки мозу-шынарлыг, идепкейлиг, куш-ажылга ынак, хулээнген херээнге харысаалгалыг хамаатылар болурунга, таварышкан бергелерни бот миннип, ажып эртерин кижизидери, чаа чувени билип алыр чуткул-сонуургалын улам сайзырадыры болур. Эге класс өореникчилеринин угаан ажылын болгаш чугаазын сайзырадырынын айтырыгларын уре-туннелдиг шиитпирлээринден школага өоренир бугу эртемнерин чедишкинниг шингээдип алыры дорт хамаарылгалыг.

Чаартынган программада өоредилге материалдарын класстар аайы-биле хуваарда, чунун-даа мурнунда эртемнин бодунун логиказын барымдаалаан. Оон ынай 7-10 хар назылыг уругларнын назы-хар талазы-биле онзагайларын, оларнын чувени билип алырынга боданыр аргаларынын хире-шаан база өоренип корген.

Эге класстарга тыва дыл курузун система-конйентрастыг принципке ундезилээш, тургусканы өоредилге материалын улуг-улуг кезектеп шингээдип алыр арганы бээр. Уруглар эге класстарга фонетиканын, лексиканын, грамматиканын, шын бижилгенин болгаш чугаа сайзырадылгалынын эргежок чугула, эн кол эге билиглерни алыр. Олар устуку класстарга өоренир чуулдер-биле тудуш харылзаалыг, тыва дыл эртеминин амгы уеде чедишкиннеринге ундезилеттинген бооп турар. Оореникчилернин таныжар эге билиглери: состун фонетиктиг составы, составу слогтарга болгаш уткалыг кезектерге чарары, чугаа кезектеринин барык шуптузу болгаш оларнын эн кол хевирлери, янзылары, домактын чугула кижигуннери, элээн каш шын бижилгенин дурумнери. Ол ышкаш программада

состун лексиктиг утказы, состун хой утказы, синонимнер, антонимнер-биле практика кырынга таныжары база кордунген.

I

«Тыва дыл» деп Программанын улаанын 2-ги классарынга ооредир барымдаалаан кол угланышкыннары:

- Оореникчилернин чогаадыкчы болгаш интеллектуалдыг шаан, бар курлавырын, сундузун, сонуургалын даштыкы хурээлелге, улусчу культурага, торээн дылынга, улусчу педагогикага даянып тургаш сайзырадыр;
- Ал-бодунга, ог-булезинге, торелдеринге, чонунга, социал хурээлелге, кижиторелгетенге, бугу делегейге хундуткел болгаш олар дээш харысаалга оореникчинин сагыш-чурумундан илерээр кылдыр кижизидер;
- Билигнин, шингээдилгенин болгаш дуржулганын, ол ышкаш ооредилгенин янзы-буру хевирлеринин системазын уругларнын этнопсихологтуг онзагайларын болгаш назы-харын барымдаалап чедирер;
- Уругларнын айыыл чок чоруун хандыраар, мага-бодунун болгаш психиктиг кадыкшылын улусчу дидактика аргалары-биле камгалаар, быжыктыраар;
- Уругнун бот-тускайлан онзагайларын кадагалаар болгаш анаа деткимче коргузер.

2-ги класска тыва дылды ооредиринин кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижиир болгаш шын чугааланыр кылдыр ооредир;
2. Оларга торээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
3. Уругларны ном ажыглаарынга чаңчыктыраар болгаш оларнын дылга сонуургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлүн хайныктыраар;
4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга үндезилээш, өореникчилерни материалистиг узел-бодал-биле чепсеглээр;
5. Уругларны мораль болгаш этика талазы-биле кижизидер;
6. Ооренип турар чүүлдерни сайгарып, болүктеп деннеп, түннеп билиринге, оларнын иштинден кол болгаш чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чаңчыктыраар.

V. Бот-тускайлан, предметтиг, метапредметтиг хевирлеттинери.

2-ги класска тыва дыл программанын шингээткенинин түннелинде:

Оореникчилернин бот-тускайлан хевирлеттинген турары:

Торээн дылывыс харылзажырынын база мээ-медреселивиснин шынарын коргузеринин кол чепсээ;

- Торээн дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптүг ажыглап билири.;
- Торээн дылын улаштыр оорениринге сонуургалын оттураары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Оореникчилернин билиинин хевирлеттинери:

- Торээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыраарынга оореникчинин бот кижилгеги;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

Оореникчилернин предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, урутларны янзы-бүрү бот- ажылдары, чугаасайзырадылгазы.
- Уннер болгаш ужуктерни ылгап билири.
- Ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап билири.
- Состерни слогтарга чарары.
- Состү шын кужуруп билири.
- Алфавитте ужуктерниң туружун болгаш ооң ужур-дузазын билири.
 - Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.
 - Домактың чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.
 - Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.
- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажылдарын чорудары.
- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.
- 40-70 хире состен тургустунган эдертигни бижири.

Оореникчилернин билиинин хевирлеттинери:

- Торээн дылының бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.
- Состерде уннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир.
- Ажык, ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска, узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.
- Домактарның болгаш состерниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан состерни ылгап тывар.
- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.
- Алфавиттиң ужуктерин, оларның туружун билир.
- Домактарның чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.
- Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дүжүрүп бижири.
- Домак эгезинге улуг үжүктү бижиир, соолүнге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.
- Хуу чүве аттарынга улуг ужук бижиир.
- Торел состерни болүктеп, тып билир болгаш дазылын ангылап билир.
- Кым? чүү? кымнар? чулөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.
- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.
- 40-70 состен тургустунган эдертигни бижип билир.

Оореникчилерниң метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Ушкарып-башкараарынын:

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- Ооренип турар эртеминиң тема, болүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- Башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип ооренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг,пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыар.

Оореникчилерниң хевирлеттинген турары:

- Ооренген темазынга алган билиглерин түңнеп болгаш үнелеп билирин боттандыраары;
- Тыва дылдын негелдери-биле өөренип алган дүрүмнерин ажыглап билири.

Б)Ханы билип алыышкын:

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чуулдери:

- Ооредилге даалгаларын күүседип турар үеде херек уjurлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүүру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири
- белең таблицаларны, схемаларны, созүглелдерни немээри
- дылдын адырлары: үн. үжүк, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигүнү, бодүүн домак дугайында алган билиглерин деннеп, болүктөп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болүктөп, түннеп билири;
- состе орфограммаларны янзы-бүрү аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;
- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Оореникчилерниңбилиниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алып аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- Аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдii-биле тургузуп билири;
 - Болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
 - Алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чүүлдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны онренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредирери;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилерниңбилиглериниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алып аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
 - удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары
- 1-4 класстарга торээн дыл устуку класстарга ооренир тыва дыл болгаш литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Тыва дылдың календар-тематиктиг планнаашкыны 2 класс (Неделяда 2 шак)

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Кичээлдин хевири	Башкынын ажыл чорудулгазы	Оореникчинин ажыл чорудулгазы	Универсалдыг ооредилгенин ажыл-чорудулгазы (УУД)	Ай хуну	
							план	факт
1.	Бирги класска ооренгенмчуулдери н катаптаары. Домак. Ун, ужук	1	Катаптаа шкын	1-ги класска домак, ун, ужук дугайында билиглери катаптаар Аас болгаш бижимел чугаа. Аас чугааны дыңнап билири. Бижикке домакты шын бижип билири	Билири: домак дугайында болгаш оон хевирлерин; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири; Кылып билири: Айтырыгларда кирип турар сөстөрни ажыглап тургаш, домактарны шын тургузуп билири, сөстөрни слогтарга чарары; домактарныё шын бижиириниё дурумнери	Домак сөстөрдөн, сөстөр уннерден, ужуктерден тургустунар. Домак болгаш оон хевирлеринин дугайында билиг; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири	05.09. 2023	
2.	Домак болгаш сос. Домак схемазы.	1	Чаа тема	Домак болгаш сос дугайында билирин катаптаары	Билири: домак дугайында болгаш оон хевирлерин; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири; Кылып билири: Айтырыгларда кирип турар сөстөрни ажыглап тургаш, домактарны шын тургузуп билири, сөстөрни слогтарга чарары; домактарныё шын бижиириниё дурумнери	Домак дугайында болгаш оон хевирлерин; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири	07.09. 2023	

3.	Домактарны шын тургузары	1	Чаа тем	Домактарны шын тургузуп ооредир, сөстөрни слогтарга чарары	Билири: домак дугайында болгаш оон хевирлерин; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири; Кылып билири: Айтырыгларда кирип турар сөстөрни ажыглап тургаш, домактарны шын тургузуп билири, сөстөрни слогтарга чарары; домактарныё шын бижиириниё дурумнери	Домактарны шын тургузуп,сөстөрни слогтарга чарып билири	12.09. 2023	
4.	Хыналда диктант «Кышка белен» ар 33	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чүүлүн быжыглаарынга диктант бижидери	Билири: домак дугайында болгаш оон хевирлерин; аас чугаадан домакты ылгаары, бижикке шын илередири; Кылып билири: Айтырыгларда кирип турар сөстөрни ажыглап тургаш, домактарны шын тургузуп билири, сөстөрни слогтарга чарары; домактарныё шын бижиириниё дурумнери	Диктантыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	145.09. 2023	
5.	Частрыглар-биле ажыл. Ажык уннер болгаш ужулкер	1	Чаа тема	Ажык үннерниң үжүктөрүн сактып алыры, оларны шын адап, ажык эвес	Билири: Ажык болгаш ажык эвес уннерни билири, сөстөрнин утказын ылгаарынга уннернин ролю.	Ажык болгаш ажык эвес уннерни билири, сөстөрнин утказын ылгаарынга	19.09. 2023	

6.	Ажык уннер болгаш ужуктер	1	Катаптаа шкын	үжүктерден тода ылгап ооредир, үн анализин кылдыртыр; состернин шын адалгазын хайгаараарын сайзырадыр; кезжээ чорукка кижизидер	Кылып билири: /н-ужук анализин кууседип билири, уннерни болгаш ужуктерни ылгап билири.	уннерниң ролю	21.09. 2023	
7.	Кыска болгаш узун ажык уннер	1	катаптааш кын	Узун, кыска ажык уннерни ылгап билири, бижекке оларны шын илередири, узадыр адаар ажык уннуг сөске чаңгыс узун слог болур дээрзин практиктиг таныжылга; уругларнын чугаазын сайзырадыры	Билири: Ажык болгаш ажык эвес уннерни билири, состерниё утказын ылгаарынга уннерниё ролю. Кылып билири: ун-ужук анализин кууседип билири, уннерни болгаш ужуктерни ылгап билири.	Ажык уннерни адалгазынын аайы- биле ылгап билири; кыска болгаш узун ажык уннерни сөстөргө шын бижиирин билири	26.09. 2023	
8.	Кыска болгаш узун ажык уннер	1	катаптааш кын	билири, бижекке оларны шын илередири, узадыр адаар ажык уннуг сөске чаңгыс узун слог болур дээрзин практиктиг таныжылга; уругларнын чугаазын сайзырадыры	Билири: Ажык уннерни адалгазынын аайы- биле ылгап билири. Кылып билири: Кыска болгаш	Ужуктерни шын тудуштуруп билири	28.09. 2023	
9.	Ч/с. Онаалгалыг дужуруп бижилге «Оол уругнун сагыыр чуулдери» ар 19.	1	Чугаа сайзырад ылгазы	Самбырадан чазыг чокка дужуруп бижиирин чедип алыры	Билири: Ажык уннерни адалгазынын аайы- биле ылгап билири. Кылып билири: Кыска болгаш	Ужуктерни шын тудуштуруп билири	03.10. 2023	

					уzun ажык уннерни состерге шын билири.			
10.	Частырыглар-биде ажыл. Ок-биле адаар ажык уннерлиг состер	1	Чаа тема	Кадыг демдек кирген ок-биле адаар ажык уннерлиг состерни кыска болгаш узун ажык уннерден	Билири: Ажык уннерни адалгазынын аайы-биле ылгап билири, бижикке шын демдеглээри.	Ажык уннерни адалгазынын аайы-биле ылгап билири, бижикке шын демдеглээри.	05.10. 2023	
11.	Ок-биле адаар ажык уннерлиг состер	1	Катаптаа шкын	ылгаары, шын номчуп өөредири, Аът, каът, эът, оът деп сөстөрни айтырыглар дузазы-биле оскертип тургаш, шын бижилгезин быжыглаар. Сагынгырын, кичээнгейин, чугаазын сайзырадыр. Эки аажы-чанга кижизидер.	Кылып билири: Ажык уннернин ужуктеринин соонга кадыг демдек кирип турар 9 состу шингээдири.	Ажык уннерниң ужуктеринин соонга кадыг демдек кирип турар 9 состу билири, шингээ-дири	10.10. 2023	
12.	Диктант «Каът»	1	Билиин	Кыска болгаш узун	Билири: Ажык уннерни	Диктантыны шын,	12.10.	

	ар.38		хынаары	ажык уннерге өөренип эрткен чуулун быжыглаарынга диктант бижидери	адалгазынын аайы-биле ылгап билири. Кылып билири: Кыска болгаш узун ажык уннерни состерге шын бижири.	частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	2023	
13.	Частырыглар-биле ажыл.. Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1	катаптааш кын	Ажык эвес уннун ужуктерин ажык уннун ужуктеринден ылгап билири, ажык эвес уннер ыткыр болгаш дулей болурун билиндирер; кичээнгейин сайзырадыр; төрөөн черинге ынаан чанчыктырар.	Билири: Ыткыр болгаш дулей ажык эвес уннерни ылгап билири. Кылып билири: Сос эгезинге ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижири (эжеш ажык эвес уннер	Ыткыр болгаш дулей ажык эвес уннерни ылгап билири. Сос эгезинге ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижири (эжеш ажык эвес уннер).	17.10. 2023	
14.	Эгезинде д-т кирген состер	1	Чаа тема	Дулей болгаш ыткыр т-д деп үжүктөр сос эгезинге киргенде, шын адап ооредир, уннерни адаар аянын уругларга билиндирер	Билири: Сос эгезинге т-д-ны шын номчуп, адап билири. Кылып билири: Состернин адалгазын болгаш бижилгезин деёнеп билири.	Сос эгезинге т-д-ны шын адап, номчуп, бижип билири.	19.10. 2023	

15.	Т –биле эгелеп бижиир тыва, туман, тайга, тур, тын деп состер	1	Чаа тема	Чаңчыл ёзугаар эгезинге т деп ужук бижиир состер болгаш олардан укталган состер-биле таныштырар; уннернин адаар аянын оореникчилерге билиндирер	Билири:Состерден домактар тургузуп билири. Кылып билири:Чанчылчаан т деп ужук-биле бижиир состерге даянып олардан укталган состерни тургузуп билири.	Т деп ужук-биле бижиир состерге даянып, олардан укталган состерни тургузуп билири	24.10. 2023	
16.	Чугаа сайзырадылгазы .Тест. Т-д кирген состер	1	Чугаа сайзырад ылгазы	Т-д кирген состерге билиин хынаары- биле практиктиг ажыл кууседир.	Билири: +оренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынааш, унелеп билири.	Т-д кирген состерни билири, шын бижилгези.	26.10. 2023	
17.	Эгезинде п-б кирген состер	1	Чаа тема	Дулей болгаш ыткыр п-б деп уннерни сос эгезинге шын адап, бижикке шын илередип ооредири,найыралды г чорукка кижизидери	Билири:Состер эгезинге п-б деп ужуктерни ажыглаарын ылгап билири. Кылып билири:Хой сек орнунга тааржыр ужукту кирип бижири, ажыглаанын тайылбырлап билири.	Сөстөр эгезинге п-б депужуктерни ажыглаарын ылгап билири	07.11. 2023	
18.	Эгезинде к-х кирген состер	1	Чаа тема	К-х деп уннерни сос эгезинге турда ылгап билири,оларны шын адап,бижикке шын хереглээри, чугаазын	Билири:Чурукта чувелерниё аттарын шын адаары, номда созуглелди, домактарны номчууру. Кылып билири:к-х деп эжеш	К-х деп эжеш ажык эвес уннерни ылгап билири	09.11. 2023	

				сайзырадыры, чараш чуулге кижизидери	ажык эвес уннерни ылгап билири.			
19.	Диктант «Ооренип ал» ар.44	1	Билиин хынаары	Эгезинде к-х ужуктерлиг состерге алган билиглерин хынаары, камныг болурунга кижизидери.	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынааш, унелеп билири.	Дыннап бижип билири	14.11. 2023	
20.	Частырыглар-биле ажыл Эгезинде к-х кирген состер	1	Катаптаа шкын	К-х деп уннерни сос эгезинге турда ылгап билири,оларны шын адап,бижикке шын хереглээри, чугаазын сайзырадыры, чараш чуулге кижизидери	Билири:Чурукта чувелерниё аттарын шын адаары, номда созуглелди, домактарны номчууру. Кылып билири:к-х деп эжеш ажык эвес уннерни ылгап билири.	К-х деп эжеш ажык эвес уннерни ылгап билири	16.11. 2023	
21.	Ф,ц,щ, деп уннерлиг ужуктер	1	Чаа тема	Ф, ц, щ деп уннер, ужуктер кирген орус дылдан улегерлеп алган состерни өөредири, шын бижиирин чедип алыры,дыл-домаан сайзырадыры,кичээн гейлиг чорукка кижизидери	Билири:Аас-биле домактар чогаадып билири, уннер болгаш ужуктерни ылгап билири. Билип алыры:орус дылданулегерлеп алган состерни шын адап, номчуп, бижип ооредири	Ф, ц, щ деп уннер, ужуктер кирген орус дылдан улегерлеп алган состерни шын бижип билири	21.11. 2023	
22.	Катаптаашкын. Орус дылдан	1	катаптааш кын	Орус дылдан улегерлеп алган	Билири:Аас-биле домактар чогаадып билири, уннер болгаш	Аас-биле домактар чогаадып билири,	23.11. 2023	

	улегерлеп алган сосстер			сосстерни шын адап, номчуп, бижип билирин катаптаары, словарь курлавырын байыдары, арыг- силиг болурунга кижизидери	ужуктерни ылгап билири. Билип алыры:орус дылданулегерлеп алган сосстерни шын адап, номчуп, бижип ооредири	уннер болгаш ужуктерни ылгап билири		
23.	Я деп ужуктуг сосстер	1	Чаа тема	Я деп ужук кирген сосстернин словарь курлавырын байыдары, шын адап, номчуп, бижип ооредири, чараш чуулге кижизидери	Билири: уннер болгаш ужуктерни ылгап билири. Билип алыры:Я деп ужук кирген сосстерни шын адап, номчуп, бижип ооредири.	Я деп ужук кирген сосстерни шын адап, номчуп, бижип билири	28.11. 2023	
24.	Ч/с. Чурукка чогаадыг «Хаялар» ар.40.	1	Чугаа сазырады лгазы	Уругларның чугаазын сайзырадып чуруктар-биле ажыл чорудар. Уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры, чазыг чок бижири, кичээнгейлиг болурунга кижизидери.	Билири:Чогаадып алган домактарынын аразында харылзаазын болгаш домактарда сосстернин аразында харылзаазын шын тургузуп бижири. Кылып билири: ооренген дурумнерин бижимел чугаазынга ажыглап билири.	Чогааткан чуулун бижикке илередип билири.	30.11. 2023	
25.	Частырыглар-биде	1	Катптааш	Орус дылдан	Билири: ооренген дурумнерин	Орус дылдан	05.12.	

	ажыл. Ч/с. Тест. Орус дылдан улегерлеп алган состер		кын	улегерлеп алган состерге билиин хынаары-биле практиктиг ажил кууседир.	практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынааш, унелеп билири.	улегерлеп алган состерни билири, шын бижилгези.	2023	
26.	Э (е) деп ужуктуг состер	1	Чаа тема	Кыска э (е)деп ужуктуг состерни шын адап,дурумун сагып шын бижип ооредири, аас биле болгаш бижимел- биле домактар чогаадыры	Билири:кыска болгаш узун ажык уннерни адап, номчуп, бижип билири. Билип алыры: сос эгезинге болгаш ортузунга э(е)деп ужуктерни хереглээрин ооредири.	Сос эгезинге болгаш ортузунга э(е) шын адап, бижип, номчуп ооредир	07.12. 2023	
27.	Ё деп ужуктуг состер	1	Чаа тема	ё деп ужук кирген состерни шын номчуп, адап, бижип оорениринге чанчыктырар, ийи ун илередир дээрзинге практиктиг таныжылга	Билири:чурукка чугаа тургузуп билири, адаан состер аразындан чаа унну ылгап ундурери. Билип алыры:ё деп ужук ийи ун илередир.	ё деп ужук кирген состерни шын номчуп, адап, бижип билири	12.12. 2023	
28.	Ю деп ужуктуг состер	1	Чаа тема	Ю деп ужук кирген состерни шын номчуп, адап, бижип оорениринге чанчыктырар, ийи ун илередир дээрзинге	Билири: состерден домактар тургузуп билири, адаан состер аразындан чаа унну ылгап ундурери. Билип алыры:ю деп ужук ийи ун илередир.	Ю деп ужук кирген состерни шын номчуп, адап, бижип билири	14.12. 2023	

				практиктиг таныжылга				
29.	Б демдектиг состер	1	Чаа тема	Чымчак демдек (ь) тускай ун илеретпес, ажык эвес уннерни чымчак кылдыр адаттынарын илередир деп билиндирери, сос курлавырын байыдары, уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры	Билири: ун-ужук анализин кууседип билири,ажык эвес уннерни шын адап, деннээри. Кылып билири:орус дылдан улегерлеп алган чымчак демдек (ь) хереглээр состерни шын адап,номчуп, бижип билири.	Ун-ужук анализин кууседип билири, ажык эвес уннернишын адап, деннээри; Орус дылдан улегерлеп алган чымчак демдек (ь) хереглээр состерни шын адап, номчуп, бижип билири	19.12. 2023	
30.	Диктант «Оореникчи Оюн-оол» ар.50	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чуулун быжыглаарынга диктант бижидери	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынааш, унелеп билири.	Диктантыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	21.12. 2023	
31.	Частыргылар-биле ажыл. Слог.Состу слогтарга чарары	1	Чаа тема	Состе каш ажык ун барыл, ынча слог бар деп дурум-биле таныштыары, ону практика кырынга ажыглап ооредири, уругларнын аас	Билири: домакта состерни шын тургузуп билири, номда мергежилгелерни кичээнгейлиг кууседири. Кылып билири: слогтар канчаар тургустунарынын дугайында билип алыры	Домакта состерни шын тургузуп билири, номда мергежилдерни кичээнгейлиг кууседип билири; Слогтар канчаар	26.12. 2023	

				чугаазын сай- зырадыры, бодун культурлуг алдынарын кижизидери		тургустунарынын дугайында билип алыры		
32.	Состерни кожурери	1	Чаа тема	Состу слог аайы- биле кожурер деп дурум-биле таныштыары, кожуреринин янзы- буру аргалары-биле таныштырар	Билири: состерни слогтаргачарып билири, слогтардан состер тургузуп билири. Кылып билири: состерни кожуреринин аргаларын ажыглап билири.	Состерни слогтарга чарып билири, слогтардан состер чарып билири; Состерни кожуреринин аргаларын ажыглап билири	28.12. 2023	
33.	Ч/с. Ооредиглиг эдертиг «Дилги» ар.42. Состерни слогтарга кожурери	1	Чугаа сайзырад ылгазы	Номчаан чуулун аас болгаш бижимел аргалар-биле дамчыдып билири	Номчаан чуулун аас болгаш бижимел аргалар-биле дамчыдып билири	Эдертигни план ёзугаар бижип билири	09.01. 2024	
34.	Частыргылар-биле ажыл. Тыва алфавиттин ужуктери	1	Чаа тема	Тыва алфавиттин ужуктери-биле практиктиг таныжылга, алфавитте ужуктерни шын адаары, оон ужур- дузазы-биле	Билири: ун болгаш ужукту ылгап билири. Кылып билири: алфавитте ужуктернин туружун, шын адаарын билиндирери	Ун болгаш ужукту ылгап билири. Алфавитте ужуктернин туружун, шын адаарын билиндирери	11.01. 2024	

				таныштыары				
35.	Хыналда диктант. «Удавас Чаа чыл болур».Ар.50	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чуулун быжыглаарынга диктант бижидери	Билири: адаан чуулундыннап бижипбилири. Кылып билири: бодунун болгаш эжинин ажылын унелеп билири.	Диктантыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	16.01. 2024	
36.	Сос	1	Чаа тема	Чувелер болгаш оларнын аттарын илередир состер- биле таныштыары.	Билири: аас болгаш бижимел- биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула	Долгандыр турар чуулдерни адап билири. Кым? Чуу? деп	18.01. 2024	
37.	Кым? Чуу? деп айтырыгларга харыылаттынар состер. Чуве ады	1	Чаа тема	Кым? Чуу? деп айтырыгларны чувелер аттары илередир состерге шын салып билирин өөредери	кежигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос болгаш соглекчиниё адаан шыйып билири.	айтырыгларнын утказын билиндирери.	23.01. 2024	
38.	Диктант «Инек кажаазы» ар.55 Кым? Чуу? деп айтырыгларга харыылаттынар состер.	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чуулун быжыглаарынга диктант бижидери	Билири: адаан чуулундыннап бижипбилири. Кылып билири: бодунун болгаш эжинин ажылын унелеп билири.	Диктантыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	25.01. 2024	
39.	Частыргылар-биле ажыл. Состерни болуктээри	1	катаптааш кын	Ооренип эрткен темазын быжыглаар	Билири: адаан чуулундыёнап бижипбилири. Кылып билири: бодунун болгаш эжинин ажылын унелеп билири.	Кылган частырыгларын сайгарып билири	30.01. 2024	

40.	Чувелерни коргузер состерни домак иштинден айтырыглар дузазы-биле коргузери	1	катаптааш кын	Чувелерни коргузер состерни домак иштинден айтырыглар дузазы-биле тып ооредири,	Билири: аас болгаш бижимел-биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула кежигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос болгаш соглекчинин адаан шыйып билири.	Ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Домак иштинден чувелерни коргузер состерни тып билири	01.02. 2024	
41.	Частырыглар-биле ажыл. Ч/с. Тест Кым? Чуу? деп айтрыгларга харыылаттынар состер.	1	Катаптаа шкын	Кым? Чуу? Деп айтыргларга харыылаттынар состерге билиин хынаары-биле практиктиг ажыл кууседир.	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынааш, унелеп билири.	Кым? Чуу? Деп айтырыгларга харыылаттынар состерни билири, шын бижилгези.	06.02. 2024	
42.	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер. Демдек ады.	1	Чаа тема	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар удурла-нышкак уткалыг состер-биле	Билири: чугаанын утказын дамчыдып билири, боттарынын хайгааралдарындан чувелернин ылгавыр демдектерин чугаалап билири. Билип алыры: чувелернин шынарын, демдээн, хемчээлин,	Чувелернин ылгавыр демдектерин чугаазынга ажыглап билири. Удурланышкак уткалыг состерни билип алыры	08.02. 2024	
43.	Демдек адын домак иштинден тывары. Удурланышкак уткалг состер.	1	Катаптаа шкын	таныштырар, оларны оске состерден ылгап билирин чедип алыры	хевириин коргузер состерни ылгап билири.		13.02. 2024	
44.	Чувелернин	1	катаптааш	Кандыг? деп	Билири:ооренген дурумнерин	Ооренген	15.02.	

	ылгавыр демдектерин коргузер состерни шингээдип алганынга быжыглаашкын		кын	айтырыгга харыылаар состер дугайында алган билиглерин быжыглаар	практика кырынга ажыглап билири. Билип алыры: чувелернин ылгавырлыг демдектерин оске состерден ылгап билири, чугаа иштинден тып билири.	дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Чувелернин ылгавырлыг демдектерин оске состерден ылгап билири, чугаа иштинден тып билири	2024	
45.	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер. Кылыг созу	1	Чаа тема	Чувелернин кылдыныын коргузер состер дугайында таныштырар, оларны практика кырынга ажыглап билирин ооредири	Билири: сюжеттиг чурукка чугаа тургузуп билири. Кылып билири: чувелернин кылдыныын коргузер состернин ужур-утказын билиндирери	Чувелернин кылдыныын коргузер состер дугайында таныштырар, оларны практика кырынга ажыглап билири	20.02. 2024	
46.	Канчанган? Канчаар? Канчап тур? деп айтырыгларга харыылаттынар состер.	1	Катаптаа шкын				22.02. 2024	
47.	Диктант «Тооруктап чордум» ар.57	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чуулун хынаарынга диктант бижидери	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири.	Диктантаыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип	27.02. 2024	

					Кылып билири: Бодунун ажылын хынап билири.	алыры		
48.	Ат болгаш фамилияга улуг ужук	1	Чаа тема	Кижилернин адын болгаш фамилиязын улуг ужук-биле бижиир дээрзин билиндирер, хуу болгаш ниити атта- биле таныштырар	Билири: бодунун болгаш чоок кижилеринин дугайында чугаа тургузуп билири. Кылып билири: чаа ооренген дурумун практика кырынга ажыглап ооредир.	Бодунун болгаш чоок кижилеренин дугайында чугаа тургузуп билири. Чаа ооренген дурумун практика кырынга ажыглап ооредир.	29.02. 2024	
49.	Хуу аттарга улуг ужуктерни бижири	1	Катаптаа шкын	Самбырадан чазыг чокка дужуруп бижиирин чедип алыры		Ужуктерни шын тудуштуруп билири, хуу аттарны шын бижири	05.03. 2024	
50.	Азырал амытаннарнын аттарынга улуг ужук	1	Чаа тема	Азырал амытаннарнын хуу болгаш ниити аттарын ылгап	Билири: азырал амытаннар дугайында чугаа тургузуп билири. Билип алыры: азырал амытаннарнын хуу аттарын билири.	Азырал амытаннар дугайында чугаа тургузуп билири. Азырал	07.03. 2024	
51.	Ч/с. Тест. Азырал амыттанарнын аттарынга улуг ужук	1	чугаа сайзырад ылгазы	билири, хуу аттарны улуг ужук-биле бижири		амытаннарнын хуу аттарын билири	12.03. 2024	
52.	Чурттар, хоорайлар, суурлар, кудумчулар, хемнер аттарынга	1	Чаа тема	Географтыг аттарга улуг ужукту хереглээрин таныштырары, дыл- домаан сайзырадыры	Билири: бодунун чурттап турар черинин дугайында чугаа тургузуп билири. Билип алыры: географтыг аттарга улуг ужукту бижири.	Бодунун чурттап турар черинин дугайында чугаа тургузуп билири	14.03. 2024	

	улуг ужук							
53.	Диктант «Чайлагда» ар.62	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен чуулун хынаарынга диктант бижидери	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынап билири.	Диктантыны шын, частырыглар чокка бижиирин чедип алыры	19.03. 2024	
54.	Частырглар-биле ажыл. Торел состер.	1	Чаа тема	Торел состер деп чүл дээрзин практика кырынга коргүзүп, оларның ылгавыр	Билири: самбырада бижээн домактарны шын, аянныг номчууру, состернин домейлешкек кезээн эскерери.	Торел состер-биле таныжары, лексиктиг утказын	21.03. 2024	
55.	Торел состерни домак иштинден тывары	1	Катаптаа шкын	демдектерин билиндирер	Кылып билири: торел состерниё утказын билип алыры, оларнин ниити кезээн тып ооренири.	сайгарары	02.04. 2024	
56.	Хыналда диктант «Эм» ар.68	1	Билиин хынары	Эм деп темага билиглерин хынап хыналда ажыл күүседир	Билири: ооренген дурумнерин практика кырынга ажыглап билири. Кылып билири: Бодунун ажылын хынап билири	Диктантыны чазыг чокка шын бижири, каллиграфияны сагыыры	04.04. 2024	
57.	Частырыглар-биле ажыл. Торел состер	1	Катапташ кын	Торел состер деп чүл дээрзин практика кырынга коргүзүп, оларның ылгавыр демдектерин билиндирер	Билири: самбырада бижээн домактарны шын, аянныг номчууру, состернин домейлешкек кезээн эскерери. Кылып билири: торел состерниё утказын билип алыры, оларнин ниити кезээн тып ооренири.	Торел состер-биле таныжары, лексиктиг утказын сайгарары	09.04. 2024	

58.	-ла,-ле,-на,-не, -даа деп артынчы состерни шын бижири	1	Чаа тема	- ла, - ле, - на, - не деп состерни мурнунда турар созунге дефис демдек-биле (-) тудуштуруп бижиирин билиндирер.	Билири:кол сос болгаш соглекчини тып билири. Кылып билири: артынчы состерни шын бижип ооредири.	Артынчыларны шын бижип билири	11.04. 2024	
59.	Домак. Тонген тонген бодалдарны илередир	1	Чаа тема	Домак деп чул, домакты баштайгы сөзүн улуг ужук- биле эгелеп бижиир, домак тонерге улуг секти салыр дээрзин быжыглап, мергежилгелер чорудар. Домакта кымның азы чунуң дугайында чугаалап турарын илередир.	Домакты бижикке шын демдегеп билири. Домактың утказын илередип билири.	Домакты бижикке шын демдегеп билири. Домактың утказын илередип билири.	16.04. 2024	
60.	Домакта состернин харылзаазы болгаш домакты делгередири	1	катаптааш кын	Туружу шын эвес бердинген состерден домактар тургузуп ооредир.	Домакты бижикке шын демдегеп билири. Домактың утказын илередип билири.	Домактарны созүглелден тып билири, шын тургузары.	18.04. 2024	
61.	Созуглел.	1	Катаптаа	Домактарны			23.04.	

	Созуглелдин болуктээшкени		шкын	созуглел иштинден тывары.			2024	
62.	Домактын чугула кижигуннери кол сос болгаш соглекчи	1	Чаа тема	Тус-тузунда онзагай демдектеринге үндезилээш, кол сос болгаш соглекчи – домактың чугула кижигуннери болур деп уругларга билиндирер; чугаазын, кичээнгейин, билиин сайзырадыр; бот ажилга, найырылга кижизидер	Билири: аас болгаш бижимел-биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула кижигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос болгаш соглекчиниё адаан шыйып билири.	Кол сос, соглекчини тодарадып билири.	25.04. 2024	
63.	Кол сос соглекчи домактын чугула кижигуннери. Домак сайгарылгазы	1	катаптааш кын	Кол сос болгаш соглекчи – домактың чугула кижигуннери деп билигни ханыладыр. Кол сос болгаш соглекчиден тургустунган домактарны айтырыглар дузазы-биле делгередир. Айтырыгларны	Билири: аас болгаш бижимел-биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула кижигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос болгаш соглекчинин адаан шыйып билири.	Домак иштинден кол состу болгаш соглекчини тып шыдаары.	30.04. 2024	

				состерге шын салып билири.				
64.	Хыналда диктант «Чары мунганым» ар.70	1	Билиин хынаары	Домакта состерниң харылзаазының дугайында билиглеринге хыналда ажыл күүседери	Созуглелди дыннап бижиирде, шын бижилгенин дурумнерин ажыглап билири	Созуглелди дыннап бижиирде, шын бижилгенин дурумнерин ажыглап билири	07.05. 2024	
65.	Частырыглар-бидле ажыл. Кол сос соглекчи домактын чугула кежигуннери	1	катаптааш кын	Кол сос болгаш соглекчи – домактың чугула кежигуннери деп билигни ханыладыр. Кол сос болгаш соглекчиден тургустунган домактарны айтырыглар дузазы- биле делгередир. Айтырыгларны состерге шын салып билири.	Билири: аас болгаш бижимел- биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула кежигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос болгаш соглекчинин адаан шыйып билири.	Домак иштинден кол состу болгаш соглекчини тып шыдаары.	14.05. 2024	
66.	Домак сайгарылгазы	1	Катаптаа шкын	Кол сос болгаш соглекчи – домактың чугула кежигуннери деп билигни ханыладыр. Кол сос болгаш соглекчиден	Билири: аас болгаш бижимел- биле домактар чогаадып билири, дурумун ажыглап билири. Кылып билири: домактын чугула кежигуннерин айтырыгларын барымдаалап тып билири, кол сос	Домак иштинден кол состу болгаш соглекчини тып шыдаары.	16.05. 2024	

				тургустунган домактарны айтырыглар дузазы- биле делгередир. Айтырыгларны состерге шын салып билири.	болгаш соглекчинин адаан шыйып билири.			
67.	Хыналда диктант «Час» ар.74	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен темаларынга билиин хынаары, диктантыны шын, чазыг чокка бижири	Состерни шын бижиириниң дурумнери	Состерни шын бижиириниң дурумнери	21.05. 2024	
68.	Частырглар-биде ажыл. Чыл дургузунда ооренген темаларынга тест.	1	Билиин хынаары	Ооренип эрткен темаларынга билиин хынаары, ажылды бот-тускайлан сайгарып, шын харыыны шилиирин катаптаары; кичээнгейлиг, арыг- силиг чорукка кижизидери	Тест-биле бот-тускайлан, даалгаларын шын сайгарып кууседири	Тест-биле бот- тускайлан, даалгаларын шын сайгарып кууседири	23.05. 2024	

Ажыглаар литературалар:

1. И.Ч.Эргил-оол, Н.Ч.Дамба, Тыва дыл 2 класс. Ниити ооредилге черлеринге ооредилге ному; Национал школа хогжудер институт. – Кызыл, 2020.
2. К.Б.Март-оол 2-4 класстарга тыва дыл башкыларынын методиказы. – Кызыл, 2006
3. Э.Д.Ондар, Методиктиг сумелер. – Кызыл, 1001.
4. А.А.Алдын-оол, Диктантаылар чыындызы, дорт чылдыг эге школанын 1-4 класстарынга. Тыванын Ю.Ш. Кюнзегеш аттыг ном ундурер ери. – Кызыл, 2010.
5. А.А.Алдын-оол, Эдертиглер чыындызы, дорт чылдыг эге школанын 2-4 класстарынга. Тыванын Ю.Ш. Кюнзегеш аттыг ном ундурер ери. – Кызыл, 2011.
6. Ш.Ч.Сат, А.Ч.Кунаа.Тыва орфографиянын болгаш пунктуациянын дурумнери. – Кызыл, 2001.